

РЕАЛІЗАЦІЯ НОРМ ПРАВА В СУДІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Актуальність теми, на наш погляд, полягає в тому, що в ній розглядається одна з важливіших проблем реалізації права — процес реалізації права в суді та його ефективність. Вказана проблема постійно розглядається, але повністю не вивчена, не дивлячись на те, що в нашій країні є велика необхідність у її розробці. Вказане обумовлено державними та правовими змінами в сфері здійснення правосуддя та правозахисній діяльності. Об'єктивною необхідністю сьогодняшнього дня є вдосконалення реалізації права, тлумачення права у правозастосовній діяльності. При цьому оптимізація цих процесів, безсумнівно, повинна ґрунтуватися на сучасних наукових даних.

Професор О. В. Петришин визначає реалізацію права як зумовлену нормами права правомірну поведінку суб'єктів права [1, с. 264-265]. Інші вчені, такі як Н. М. Крестовська і Л. Г. Матвеева визначають реалізацію права як втілення змісту правових норм у фактичній поведінці суб'єктів права [2, с. 411-412]. Виходячи з вищевказаних визначень реалізації права, пропонуємо визначити для потреб цієї доповіді, що під реалізацією права слід розуміти втілення змісту правових норм у фактичній, правомірній діяльності суб'єктів права, оскільки правомірні дії суб'єкта права направлені на реалізацію свого позитивного права.

В судових органах можна побачити усі форми реалізації права, а саме: використання, виконання, додержання, а також застосування права. Всі ці форми мають в практичній діяльності правників велике значення. Проте сьогодні не завжди можна сподіватись на ефективність вказаних форм. В нашій країні останнім часом та сьогодні йде боротьба за правореалізацію громадян в суді. Через ці проблеми вносились зміни до Закону України «Про судоустрій та статус суддів», прийнято Закон України «Про очищення влади», Закон України «Про відновлення довіри до судової влади в Україні», Закон України «Про забезпечення права на справедливий суд» та інші закони. Все це відображає наявність проблем в судочинстві. В окремих

випадках з урахуванням окремих обставин справи існує ряд недоліків. Такі недоліки звісно пов'язані з випадками, коли законодавчо чітко не визначено обов'язкові дії суду під час реалізації права його суб'єктами. Мова йде як про пробіли в законодавстві, так і про колізії. Але не тільки про них можна казати, також мова йде про неоднакове застосування норм права судами та тлумачення права судами.

Задля подолання останньої проблеми законодавцем в останній редакції Закону України «Про судоустрій та статус суддів», а саме в п. 6 ч. 2 ст. 38 закону визначено, що Верховний Суд України забезпечує однакове застосування норм права судами різних спеціалізацій у порядку та спосіб, визначений процесуальним законом [3, ст. 38]. На підставі цього зміни були внесені до ст. 355 Цивільного процесуального кодексу України, ст. 445 Кримінального процесуального кодексу України, ст. 111-16 Господарського процесуального кодексу України, ст. 237 Кодексу адміністративного судочинства України. Отже, вирішення проблеми неоднакового застосування права можливо тільки за допомогою наявного процесуального законодавства на рівні Верховного Суду України.

На жаль, таке вирішення проблеми не є повним, адже вищевказаними процесуальними кодексами розглядаються не всі види справ, що знаходяться в судовому провадженні. Мова йде про справи, що розглядаються місцевими судами та апеляційними судами, справи щодо притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності. Проблемою є те, що місцеві загальні суди та апеляційні суди в певних випадках є судами останньої інстанції і в подальшому права оскарження такого остаточного рішення до відповідного суду вищої інстанції не встановлено [4, ст. ст. 287, 294]. Отже, право особи на справедливий суд у вищих судових інстанціях, в розумінні Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [5], ст. 7 Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд», ст. 2 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», відсутнє.

Також для нашого суб'єкта права є проблемою й те, що відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а саме ч. 1 ст. 6 Європейським судом з прав людини розглядаються тільки справи цивільного характеру та кримі-

нального обвинувачення. Таким чином, судовий розгляд справ про притягнення осіб до адміністративної відповідальності проводиться за відсутності можливості звернутись зі скаргою до Європейського суду з прав людини. Отже, апеляційні та місцеві суди можуть застосовувати норми права у кожному випадку, як вважають за потрібне. Закону, що захищає в даному випадку право людей на справедливий суд, а також захищає від різного застосування судами норм права, немає. Приклади невірних судових рішень чи рішень, коли різні судді по-різному вирішують схожі правовідносини, на жаль, існують і не у одиничних випадках.

Теорія права пропонує у таких випадках проводити аналогію закону або права. Але на практиці суди касаційної інстанції відмовляють у прийнятті таких скарг, вказуючи, що у відповідності до ст. 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України рішення місцевого загального суду, як адміністративного суду у справах з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень щодо притягнення до адміністративної відповідальності, є остаточним і оскарженню не підлягає, тому відповідно до пункту 1 частини 5 статті 214 Кодексу адміністративного судочинства України справа не підлягає касаційному розгляду у порядку адміністративного судочинства, а у відкритті касаційного провадження слід відмовляти [6, ст. ст. 171-2, 214].

Отже, на наш погляд, можливо зробити висновок про те, що у даному випадку теорія з практикою не стикаються. Ця проблема не вирішується, і право людей на справедливий суд у вищих судових інстанціях не реалізується. Тому вважаємо за потрібне вносити зміни до Кодексу адміністративного судочинства, а також до Кодексу України про адміністративні правопорушення, надавши справам про притягнення осіб до адміністративної відповідальності процесуальну рівноправність з іншими галузями процесуального права. Також вказану проблему можливо було б подолати завдяки судовому прецеденту, вирішення якого потребує внесення змін до чинного законодавства України.

Література

1. Теорія держави та права [Текст] : підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін. ; за ред. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2014. — 368 с.
2. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести [Текст] : підручник / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева. — К. : Юрінком Інтер, 2015. — 584 с.
3. Про судоустрій та статус суддів [Електронний ресурс] : Закон України від 07.07.2010 із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 01.04.2015. — Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2453-17/page>. — Назва з екрана.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.1984 із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 06.10.2015. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. — Назва з екрана.
5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] : міжнародний документ від 04.11.1950, із змін., внес. згідно до протоколів : за станом на 01.06.2010. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004. — Назва з екрана.
6. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс] : закон України від 06.07.2005 із змін., внес. згідно із Законами України : за станом на 01.09.2015. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>. — Назва з екрана.